

МАУП

Міжрегіональна
Академія управління
персоналом

Збірник наукових праць
Випуск XV

**ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ
ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ
В КОНТЕКСТІ ІСТОРИЧНИХ ПОДІЙ
XX-XXI СТОЛІТЬ**

Хмельницький - 2022

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ІНСТИТУТ
імені Блаженнішого Володимира, Митрополита Київського і всієї України
Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»

ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ
ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ
В КОНТЕКСТІ ІСТОРИЧНИХ ПОДІЙ
XX–XXI СТОЛІТЬ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 15

Хмельницький
2022

УДК 94(477).084.61
ББК 63.3(4Укр)
З 123

З 123 Збереження національної ідеї та національної самосвідомості українського народу в контексті історичних подій ХХ–ХХІ століть : зб. наук. пр. Хмельницького ін-ту МАУП. – Хмельницький : Вид-во МАУП, 2022. – Вип. 15. – 252 с.

У збірнику наукових праць вміщено статті ХХІ Всеукраїнської науково-практичної конференції «Збереження національної ідеї та національної самосвідомості українського народу в контексті трагічних подій ХХ–ХХІ століть».

Редакційна колегія:

Головний редактор: Білий Л. Г., кандидат педагогічних наук, доцент, директор Хмельницького інституту МАУП.

Члени редакційної колегії:

Авсієвич А.В., доктор філософії в галузі права; **Байдич В.Г.**, кандидат історичних наук; **Галатир В.В.**, кандидат історичних наук, доцент; **Гуменюк А.Ф.**, кандидат економічних наук, доцент; **Блажевич Ю.І.**, кандидат історичних наук, доцент; **Дацюк О.А.**, кандидат богослов'я; **Олійник В.В.**, кандидат педагогічних наук, доцент; **Олійник Ю.В.**, кандидат історичних наук; **Савчук Л.О.**, кандидат педагогічних наук, доцент; **Лисенко С.О.**, доктор юридичних наук, професор; **Цимбалюк Г.С.**, кандидат економічних наук; **Парандій В.О.**, кандидат історичних наук, доцент (відповідальна за випуск).

Рецензенти:

Адамський В.Р., кандидат історичних наук, доцент
Євменчук О.В., кандидат історичних наук, доцент

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Хмельницького інституту
Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 10 від 28 листопада 2022 р.)

© Хмельницький інститут
Міжрегіональної Академії управління персоналом, 2022

Левчук А.А. УКРАЇНА У ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ 1939 – 1945 РОКІВ.....	145
Медвідь Ф.М., Мудрій А.В., Шаповалова О.В. УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНІСТЬ: ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ІСТОРИОГРАФІЇ.....	152
Михайленко С.М. ДЕРЖАВОТВОРЧИЙ ВИМІР ПУБЛІЦИСТИЧНОЇ СПАДЩИНИ ЛЕВКА ЛУК'ЯНЕНКА.....	161
Петінова О.Б. МЕНТАЛЬНІСТЬ УКРАЇНЦІВ: ФІЛОСОФСЬКА РЕФЛЕКСІЯ....	169
Петрук К., Атаманчук О.І. НЕСТЕРІВЕЦЬКА ВОЛИНКА.....	174
Семенчук С.О., Гуменюк А.Ф., Оліх Г.І. НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА В. І. ЯКУБОВСЬКОГО.....	184
Сердунич Л.А. КОД УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ. НАЦІОНАЛЬНИЙ ОБРАЗ УКРАЇНЦЯ.....	195
Сердунич Л.А. СТАРА СИНЯВА НА ХМЕЛЬНИЧЧИНІ. ДО ІСТОРІЇ ОЙКОНІМУ.....	204
Стасюк В.В., Дикун В.Г. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНЕ ПІДґРУНТЯ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ. “П’ЯТА КОЛОНА” В УКРАЇНІ НАПЕРЕДОДНІ Й В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ.....	212

О.Б. Петінова,
доктор філософських наук, професор
(м.Одеса)

МЕНТАЛЬНІСТЬ УКРАЇНЦІВ: ФІЛОСОФСЬКА РЕФЛЕКСІЯ

В ході досліджень ментальності українського народу дослідниками було виділено 4 системотворчі ознаки:

1. Інтроверсивність вищих психічних функцій у сприйнятті навколишньої дійсності, що виявляється у зосередженості особи на фактах і проблемах внутрішнього, особистісно-індивідуального світу.

2. Кордоцентричність, що проявляється у сентименталізмі, чутливості, любові до природи, пісенному фольклорі.

3. Анархічний індивідуалізм, партикулярне прагнення до особистої свободи, без належного прагнення до державності, коли бракує ясних цілей, дисциплінованості і організованості.

4. Перевага емоційного, почуттєвого над волею та інтелектом.

Однак, друга і четверта ознака за своїм змістом повторюють одна одну. Перша і третя характеризують одну і ту ж ознаки ментальності українців – внутрішню спрямованість індивідуалізму етносу. Індивідуалізм є однією з провідних рис українського національного характеру, започаткував цю традицію ще М. Костомаров: «...поряд з іншими ознаками українців і великоросів є те, що у ментальності росіян панує загальність (бог і цар) над особистістю, а українець вище цінує окрему людину, ніж загаль» [1, с. 47].

Індивідуалізм – це дійсно глибинна риса українського народу, на сучасному етапі соціокультурних трансформацій склалася парадоксальна ситуація: і щезнути індивідуалізм не може, і виявитись не може, – от і маємо: розвиток українського індивідуалізму йшов своїм шляхом, характеризуючись інтроверсивним характером, спрямованим на відособлення

особистості від суспільства. Зусилля особистості були спрямовані на створення свого малого особистісного світу в соціально-побутовому, на ізоляцію в ньому, на безпечність і схованку від впливу інших людей; якщо особистість не може утвердитись у суспільстві, у макросвіті, то вона прагне це зробити в соціально-побутових локальних формах – малих групах – в сім'ї, в компанії ровесників, у колі товаришів тощо. І саме тут, в цьому мікросвіті, відгороджуючись від суспільства, вона відчуває себе особистістю, індивідуальністю, і стверджує себе в якості такої. На жаль, такий спосіб самоствердження мав негативні наслідки – в нашій нації існують індивідуалісти, а соціально-активних людей не вистачало.

Емоційність, як домінування емоційно-почуттєвого переживання над холодною розсудливістю, є однією з глибинних психологічних характеристик, властивих всім слов'янським народам. Так, емоційність української душі найбільш рельєфно і концентровано втілена в українській філософії, а особливо – у філософії серця. Адже, як вважав Г. Сковорода, внутрішня природа особистості є міцнішою і глибиннішою, і цей світ осягається не раціональними людськими здібностями, а одкровенням і натхненням, що свідчить про домінування в українській ментальності емоційно-почуттєвої сторони [2]. Українці люблять природу, що найяскравіше проявляється у народному фольклорі, пісенній спадщині, в поезії, природа робить кожного учасником радості і горя людської душі, трави, дерева, птиці, тварини, небесні світила, ранок і вечір, весна і сніг - усе дихає, мислить, відчуває разом з людиною, усе відкривається до неї чарівним голосом то участі, то надії, то осуду [1]. Відмічається також духовна любов до жінки. Суттєва різниця з росіянами полягає і в ставленні до релігії: українцям властиве почуття Божої всеприсутності, внутрішньої розмови з Богом.

Слід відмітити, що однак основні риси менталітету українського народу зазнають певної трансформації. Так, фактори, які впливають на український менталітет, є як природними, так і соціальними. Природні відігравали вирішальну роль у становленні українського менталітету, однак в подальшому на перший план стали висуватись фактори соціальні, особливо це помітно в

сучасних умовах. Однак, існують і негативні риси українського характеру, що змальовує реалізацію української національної ідеї, втілення її в життя. Чисельні історичні факти підтверджують наявність в українському характері таких рис, як відсутність згуртованості, єдності, взаємопідтримки (наприклад, відносини між українськими гетьманами, яким значною мірою бракувало саме толерантності між собою, адже гетьманство постійно супроводжувалось постійними чварами між боротьбою за владу між лівобережними та правобережними гетьманами), сучасність також свідчить про відсутність єдності і злагоди в суспільстві, і небезпечним проявом цього є протистояння законодавчої та виконавчої влади. Також спостерігалось протистояння регіонів нашої країни, адже Україна досить складна поліетнічна держава, зі специфікою менталітету в різних регіонах, що пояснюється, передусім, історичними та соціально-побутовими особливостями розвитку певних груп населення і територій. Відсутність єдності, згуртованості народу заважала Україні вийти з важкого економічного, соціально-політичного стану. Побудова нової держави, формування якісно нових суспільних відносин – це переважно організаційний, розпорядливо-виконавчий напрямок духовно-практичної діяльності, основною метою якої є досягнення єдності вимог про певний спосіб дій, характер життєдіяльності та схильності, готовності особистості діяти відповідно до цих вимог. Однак ці якості не вроджені, а набуті, і вони повинні стати соціально-побутовою ціннісною орієнтацією для кожного, адже у справі поступу державотворення найважливішу роль слід відвести саме особистості, яка організовує як своє соціально-побутове середовище, так і соціально-побутове середовище України.

Етнорегіональна соціально-побутова специфіка буття етнічних груп в Україні зумовлюється природними, політичними, соціальними обставинами взаємодії етносів, часовим і просторовим розповсюдженням етнокультури. Менталітет українського народу постає як специфічна духовна парадигма співбуття етносів, що і обумовлює свідомість та ціннісні орієнтації конкретної особистості. Народне житло є прямою проекцією соціально-побутових ціннісних орієнтацій менталітету нашого народу, адже основні елементи

житла поряд з символічним навантаженням (хата – це світ в мініатюрі, де стеля ототожнюється з небом, підлога – з землею, поділяючи космічну вертикаль на "небо-хату-підземелля", що відповідає трьом вертикальним просторовим координатам світового дерева, – верх, середина, низ, – і трьом часовим вимірам, – минуле, сучасне, майбутнє), характеризується, насамперед, з організаційно-побутовим осмисленням.

У комплексі систем життєзабезпечення українського народу одне з чільних місць слід відвести орієнтації на ситне харчування, адже їжа складає собою першу, основну і повсякденну потребу особистості. У властивих українському народу наборах продуктів, способах їх обробки, видах страв, в традиціях харчових переваг, в організації та ритуалі трапез та в інших аспектах культури, прямо чи опосередковано пов'язаних з їжею, відображаються соціально-побутові ціннісні орієнтації нашого народу.

Найбільш консервативною частиною культури етнічних груп, що проживають на території України і важливою соціально-побутовою ціннісною орієнтацією є сімейна обрядовість, і збереження або розмивання національних особливостей сімейної обрядовості більшою мірою залежить від розповсюдження національно-однорідних або національно-змішаних шлюбів, адже саме сім'я є головною берегинєю традицій.

Російсько-українська війна стала тим поштовхом до трансформацій, які показали, що попри всі констатації особливостей українського менталітету, аналіз структури ціннісних орієнтацій, десь з глибин нашого несвідомого на перший план вийшли інші цінності, відбувся перерозподіл та переміщення основних ціннісних категорій в ядрі та периферії як структурних частинах. Піднявся з глибини віків той самий незламний козацький дух, що символізує нескореність, національну боротьбу проти поневолення. Українці – свободолюбивий народ, і правий був М. Грушевський, який говорив про те, що вся історія українського народу – це розбурхана енергія національного самозбереження перед лицем національної гибелі.

Список використаних джерел та література:

1. Костомаров Н.И. Домашняя жизнь и нравы великорусского народа: утварь, одежда, пища и питье, здоровье и болезни, нравы, обряды, прием гостей. – М.: Экономика, 1993. – 399 с.
2. Сковорода Г.С. Вірші. Пісні. Байки. Діалоги. Трактати. Притчі. Прозові переклади. Листи. – К.: Наукова думка, 1983. – 540 с.

Коржик Світлана Анатоліївна – вчитель географії Летичівського ліцею №1 Летичівської селищної ради Хмельницького району Хмельницької області (Хмельницька обл.)

Оліх Галина Іванівана – старший викладач кафедри економіки, управління та туризму Хмельницького інституту ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (м. Хмельницький).

Парандій Валентина Олександрівна – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри права та правоохоронної діяльності Хмельницького інституту ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (м. Хмельницький).

Петінова Оксана Борисівна – доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Південно-українського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (м. Одеса)

Петрук Катерина – здобувачка фахової передвищої освіти I курсу ВСП «Хмельницький торговельно-економічний фаховий коледж державного торговельно-економічного університету» (м. Хмельницький).

Письменний Олег Володимирович – вчитель історії Гвардійського ліцею, спеціаліст вищої категорії Гвардійського ліцею Гвардійської ТГ (Хмельницька обл.)

Поліщук Олександр Сергійович – доктор філософських наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (м. Хмельницький)

Семенчук Сергій Олександрович – кандидат історичних наук, доцент кафедри економіки, управління та туризму Хмельницького інституту ПрАТ «ВНЗ

Збереження національної ідеї та національної самосвідомості українського народу
в контексті історичних подій ХХ–ХХІ ст. :
зб. наук. пр. Хмельницького інституту МАУП, 2022. – Вип. 15. – 252 с.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ
Збереження національної ідеї
та національної самосвідомості українського народу в
контексті історичних подій ХХ–ХХІ століть

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 15

З 123 Збереження національної ідеї та національної самосвідомості українського народу в контексті історичних подій ХХ–ХХІ століть : зб. наук. пр. Хмельницького ін-ту МАУП. – Хмельницький : Вид-во МАУП, 2022. – Вип. 15. – 252 с.

Відповідальний за випуск:

Білий Л.Г., директор Хмельницького інституту МАУП,
кандидат педагогічних наук, доцент

Комп'ютерний набір та верстка: *Парандій В.О.*

Макет обкладинки: *Парандій В.О.*

Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів
видавничої справи ДК №3262 від 26.08.2008 р.

Хмельницький інститут
імені Блаженнішого Володимира,
Митрополита Київського і всієї України
29015, м. Хмельницький, проспект Миру 101 А
Тел.: (0382) 63-03-05, 63-70-24
Ел. адреса: himaup@ukr.net
Сайт: www.maup.km.ua

*За достовірність фактів, назв, посилань на літературні джерела
відповідальність несуть автори. Редколегія не завжди поділяє їхні
погляди.*

Здано в набір 30 листопада 2022 р. Підписано до друку 01 грудня 2022 р.
Формат 60x84 1/16. Гарн. Times. Ум. друк. арк. 2,4.
Друк офсетний. Папір офсетний. Тираж 300 прим.

МАУП

Міжрегіональна
Академія управління
персоналом